

Η μάχη των Συρακουσών

212 π.Χ. Κάτω από τα τείχη των Συρακουσών, μερικά μέτρα από τη θάλασσα, ένας γέροντας χαράζει κύκλους πάνω στην υγρή άμμο με μια ξύλινη βέργα. Ο ρυθμικός παφλασμός των κυμάτων διευκολύνει τη μελωδική ροή των σκέψεών του, καθώς αυτός ξιφομαχεί με τα τέρατα της λογικής για την καρδιά της αλήθειας.

Είναι μια συνήθεια που τη διατηρεί από μικρό παιδί, να κατεβαίνει λίγο πριν ξημερώσει στην ακρογιαλιά, όταν αυτή είναι ακόμα έρημη και ήσυχη, και να διαλογίζεται πάνω σε κάποιο μαθηματικό αίνιγμα. Η απέραντη γαλήνη του πρωινού τοπίου μαζί με τον καθαρό θαλασσινό αέρα, κάνουν τις σκέψεις του απολύτως διαυγείς, και η αυστηρή ομορφιά των μαθηματικών, ανεβάζει το πνεύμα του σ' έναν παράδεισο λεπτών διανοητικών απολαύσεων.

Καθώς οι πρώτες ηλιαχτίδες γλιστρούν δειλά-δειλά από τον ορίζοντα επάνω στη θάλασσα και συναντούν το σκυφτό και σκεπτικό πρόσωπό του γέροντα, αυτός, ξεχνώντας για μια στιγμή το θεώρημα που προσπαθεί να αποδείξει, και με δάκρυα στα μάτια, κοιτά τον νεογέννητο ήλιο που πασχίζει ν' αναδυθεί απ' τα σκοτεινά νερά της Μεσογείου. Ο Αρχιμήδης παρακολουθεί την τελευταία ανατολή της επίγειας ζωής του.

Όταν τα σύννεφα του πολέμου άρχισαν να μαζεύονται απειλητικά πάνω απ' τις Συρακούσες, λόγω του ανταγωνισμού μεταξύ Ρώμης και Καρχηδόνας, ο βασιλιάς Ιέρων παρακάλεσε τον Αρχιμήδη να εφαρμόσει τις μηχανικές ανακαλύψεις του για την οχύρωση και την άμυνα της πόλης. Αφήνοντας για μια ακόμη φορά τις έρευνές του, για να ικανοποιήσει τον φίλο του, ο Αρχιμήδης δέχτηκε και ανέλαβε τη διεύθυνση της άμυνας της πόλης εναντίον των Ρωμαίων. Ήταν ένας άθλος το να οχυρωθούν αποτελεσματικά τα 22 χιλιόμετρα τείχους που περιέβαλαν την πόλη, ώστε να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν την επικείμενη επίθεση του πανίσχυρου ρωμαϊκού στρατού, που σάρωνε θριαμβευτικά όσες σικελικές κτήσεις τολμούσαν να αντισταθούν στο πέρασμά του. Αλλά ο πραγματικός άθλος, ήταν η βούληση ενός ανθρώπου, που μπόρεσε, σαν θεϊκός αγωγός, να διοχετεύσει τη φωτιά της διάνοιας πάνω στα τρικυμισμένα νερά της ύλης, κάνοντας για μια στιγμή, τα παιχνίδια της μοίρας να παγώσουν και τους ήχους των τυμπάνων να σωπάσουν.

Χαρακτηριστικά είναι **τα λόγια του Πλούταρχου** για τα αμυντικά μηχανήματα που κατασκεύασε την περίοδο εκείνη ο Αρχιμήδης:

«Ο ίδιος δεν τα θεωρούσε κάτι άξιο προσοχής, γιατί τα περισσότερα τα είχε δημιουργήσει ως πάρεργο, παίζοντας με τα γεωμετρικά προβλήματα, ενώ πρώτος ο βασιλιάς Ιέρων ενδιαφέρθηκε και έπεισε τον Αρχιμήδη να κατευθύνει ένα μέρος της τέχνης του από τα νοητά στα υλικά πράγματα και αφού κατά κάποιον τρόπο αναμείξει τη θεωρία με την απτή πραγματικότητα να την κάνει πιο κατανοητή στους πολλούς... Ο Αρχιμήδης όμως είχε τόσο υψηλό φρόνημα και βάθος ψυχής και κατείχε τέτοιο πλούτο θεωρημάτων, ώστε για τα έργα, από τα οποία απέκτησε όνομα και δόξα όχι

ανθρώπινης αλλά κάποιας θείας σωφροσύνης, δεν θέλησε ν' αφήσει σύγγραμμα, επειδή όμως θεωρούσε την απασχόληση με τη μηχανική - και γενικά κάθε τέχνη που υπηρετεί την ανάγκη ταπεινή και βάνουση - περιόριζε τον ζήλο του μόνο σ' εκείνα στα οποία το ωραίο και το μοναδικό συνυπάρχουν χωρίς να τα νοθεύει καθόλου η ανάγκη και σε όσα από τη μια είναι ασύγκριτα με τα άλλα και από την άλλη παρέχουν πεδίο άμιλλας της ύλης με τη θεωρία, γιατί η πρώτη προσφέρει το μέγεθος και την ομορφιά και η δεύτερη την ακρίβεια και την υπερφυσική δύναμη».

Η μάχη εκτυλίχθηκε το **215 π.Χ.** και έφερε αντιμέτωπους τον Μάρκελλο, τον μεγαλύτερο ρωμαίο στρατηγό και τον Αρχιμήδη, τον μεγαλύτερο Έλληνα μαθηματικό. Αυτοί ήταν τα πνεύματα που κινούσαν τα νήματα των αιματηρών συγκρούσεων, μέσα απ' τον σιωπηλό ναό των σκέψεών τους, με τη διαφορά ότι ο Αρχιμήδης προσπαθούσε να σώσει τους συμπολίτες του, ενώ ο Μάρκελλος το όνομά του.

Εξήντα ρωμαϊκές πεντήρεις, γεμάτες με κάθε είδους όπλα και βέλη, εμφανίστηκαν μπροστά στην πόλη σε διάταξη μάχης, επιτιθέμενες προς τη συνοικία της Αγραδινής, όπου το τείχος βρίσκεται στην άκρη της θάλασσας φτάνοντας μέχρι την προκυμαία. Οι Ρωμαίοι τοξότες πήραν θέση και έστειλαν εκατοντάδες βέλη στο πάνω μέρος του τείχους. Ακολούθησαν οι σφενδονιστές, ρίχνοντας στην πόλη βροχή από πέτρες. Ο δε Μάρκελλος, αφού ένωσε οχτώ πλοία, δένοντάς τα ανά δύο με χοντρά σχοινιά, έστησε πάνω τους μια πελώρια μηχανή και κατέπλεε εναντίον του τείχους, έχοντας εμπιστοσύνη στο πλήθος των δυνάμεών του, στη λαμπρότητα της προετοιμασίας του και στη δόξα που τον περιέβαλλε. Την ίδια στιγμή, ρωμαίοι πεζικάριοι οδηγούμενοι από τον αντιστράτηγο Άππιο Κλαύδιο όρμησαν από το βουνό, προσπαθώντας με πολιορκητικές χελώνες να δημιουργήσουν ένα άνοιγμα για να εισβάλουν στην πόλη από την περιοχή των Εξαπύλων.

Οι Συρακούσιοι βλέποντάς τα όλα αυτά αισθάνθηκαν έκπληξη και δεν μιλούσαν, από δέος, γιατί αμφέβαλλαν αν θα μπορούσαν ν' αντέξουν σε τόση ορμή και δύναμη. Οι Ρωμαίοι ήλπιζαν ότι μέσα σε πέντε ημέρες, καθώς εργάζονταν πολλοί, θα ξεπεράσουν στις προετοιμασίες τους αντιπάλους τους, χωρίς να υπολογίσουν την ικανότητα του Αρχιμήδη και χωρίς να προβλέψουν ότι σε μερικές περιστάσεις μια ψυχή είναι πιο αποτελεσματική από τη δύναμη όλων των χεριών.

Οι Ρωμαίοι στρατιώτες τρέχουν χωρίς κάλυψη, βγάζοντας πολεμικές κραυγές για να ενθαρρύνουν τους εαυτούς τους. Είναι χιλιάδες. Οι Συρακούσιοι παρακολουθούν σιωπηλοί. Ο Αρχιμήδης θέτει σε κίνηση τις μηχανές του. Ένα σφύριγμα καλύπτει την οχλοβοή. Πίσω από τα τείχη, τεράστιοι βράχοι εκτινάσσονται στον αέρα. Έρχονται να προσγειωθούν πάνω στους πεζικάριους, καταπλακώνοντάς τους. Οι Συρακούσιοι ζητωκραυγάζουν καθώς οι εναπομείναντες στρατιώτες τρέπονται πανικόβλητοι σε φυγή.

Ταυτόχρονα, από την άλλη πλευρά του τείχους, πρόβαλαν ξαφνικά εναντίον των πλοίων αιωρούμενα δοκάρια, που άλλα σκάφη σπρώχνοντάς τα με το βάρος τους από ψηλά τα καταβύθιζαν, και άλλα, αδράχνοντάς τα από την πλώρη με σιδερένια χέρια,

τα σήκωναν όρθια πάνω από τη θάλασσα και τα βύθιζαν με την πρύμνη προς τα κάτω, ή στριφογυρίζοντάς τα με σχοινιά και κάνοντάς τα να διαγράψουν κύκλους, τα χτυπούσαν στους απότομους βράχους κάτω από το τείχος και τους σκοπέλους, αφανίζοντας μ' αυτή τη συντριβή και πολλούς από τα πληρώματα.

Η μηχανή που μετέφερε ο **Μάρκελλος** πάνω στα ενωμένα πλοία λεγόταν σαμβύκη, γιατί είχε κάποια ομοιότητα με το ομώνυμο μουσικό όργανο. Είναι ένα είδος πύργου, που αποτελείται από μετακινούμενες σκάλες προστατευμένες από ξύλινους ταμπλάδες. Τοποθετώντας τη μία σκάλα πάνω στην άλλη μπορούσε κανείς να ξεπεράσει το ύψος των οχυρωμάτων.

Αν η σαμβύκη έφτανε μέχρι το τείχος, θα ήταν το τέλος των Συρακουσών. Στρατιώτες, έτοιμοι για μάχη, περίμεναν κάτω από τις σκάλες. Δεκάδες ανδρών τραβούσαν τα σχοινιά, για να τις στήσουν όρθιες ενώ άλλοι τοποθετούσαν σφήνες και μαδέρια για να τις σταθεροποιήσουν. Η επίθεση θα ξεσπούσε από στιγμή σε στιγμή. Ήδη οι στρατιώτες ανέβαιναν τις σκάλες.

Εκείνη τη στιγμή, ένας τεράστιος βράχος πέρασε πάνω από τα τείχη κάνοντας έναν εκκωφαντικό θόρυβο. Πριν ακόμα βρει το στόχο του, έσκιζε τον αέρα ένας δεύτερος, το ίδιο μεγάλος, και ακολούθησε ένας τρίτος. Η σαμβύκη χτυπήθηκε τρεις φορές. Στεκόταν εκεί, κρεμασμένη στον αέρα. Σιωπή. Όλα τα μάτια ήταν στραμμένα πάνω της. Ταλαντεύθηκε ανεπαίσθητα.

Οι στρατιώτες που είχαν σκαρφαλώσει στις σκάλες έβγαλαν κραυγές τρόμου. Οι άνδρες που είχαν μείνει στο κάτω μέρος της σκάλας, βλέποντας την να κινείται πάνω από τα κεφάλια τους, ένωσαν τα ουρλιαχτά τους με αυτά των συντρόφων τους που έπεφταν στη γέφυρα και συντρίβονταν μπροστά στα πόδια τους. Άλλοι εκσφενδονίστηκαν στη θάλασσα και πνίγηκαν. Η σαμβύκη κατέρρευσε πάνω στα καράβια που την υποστήριζαν, βυθίζοντας αρκετά από αυτά.

Θύμα των μηχανών του Αρχιμήδη, το κύριο όπλο των Ρωμαίων, αυτό που επρόκειτο να τσακίσει τις Συρακούσες, χάθηκε μέσα στα νερά, σηκώνοντας τεράστια κύματα και ανατρέποντας τα πλοία που την συνόδευαν, μπροστά στα τείχη της Αχραδίνης. Στις υπόλοιπες γαλέρες, οι Ρωμαίοι παρακολουθούσαν παγωμένοι την καταστροφή της σαμβύκης. Το ηθικό τους είχε γίνει σμπαράλια.

Όμως ο Μάρκελλος ήταν ο μεγαλύτερος Ρωμαίος στρατηγός. Τη νύχτα, αθόρυβα, έφερε τα πλοία του κάτω από τα τείχη. Γιατί οι μηχανές που χρησιμοποιούσε ο Αρχιμήδης, λόγω της μεγάλης δύναμής τους, θα πετούσαν τα βέλη πάνω από τα κεφάλια τους, από κοντά όμως δεν θα είχαν αποτελεσματικότητα, γιατί η απόσταση της βολής ήταν μικρή.

Ο Αρχιμήδης όμως, όπως φάνηκε, είχε από καιρό προετοιμάσει και για τέτοιες περιστάσεις τα μηχανήματά του. Οι συστοιχίες από βαλλίστρες και καταπέλτες ήταν τοποθετημένες σαν τους σωλήνες του εκκλησιαστικού οργάνου, η καθεμιά με διαφορετική εμβέλεια. Έτσι τα βλήματα τους πετύχαιναν τα ρωμαϊκά πλοία, σε οποιαδήποτε απόσταση από τα τείχη και αν βρίσκονταν. Επίσης, στα ανοίγματα του τείχους που δεν ήταν μεγάλα αλλά πολλά και πυκνά είχε τοποθετήσει σκορπιούς, που

χτυπούσαν σε μικρό διάστημα και οι εχθροί δεν μπορούσαν να τους δουν.

Όταν λοιπόν πλησίασαν οι Ρωμαίοι πιστεύοντας ότι δεν τους είχαν αντιληφθεί, δέχτηκαν πάλι πολλά βέλη και πλήγματα: πέτρες έπεφταν από την κορυφή πάνω τους σχεδόν κάθετα και το τείχος από όλα τα μέρη του εκτόξευε βέλη. Έτσι αναγκάστηκαν να οπισθοχωρήσουν. Όμως κι όταν βρέθηκαν σε μακρινή απόσταση, τα βέλη τους έφταναν κι έπεφταν πάνω τους, όσο κι αν απομακρύνονταν.

Ο Αρχιμήδης τα περισσότερα μηχανήματά του τα είχε τοποθετήσει κάτω από το τείχος και οι Ρωμαίοι φαίνονταν σαν να μάχονταν με τους θεούς, καθώς πολλά δεινά έπεφταν πάνω τους, χωρίς εκείνοι να γνωρίζουν από πού.

Στη συνέχεια, ο Αρχιμήδης ενεργοποίησε άλλη μια εφεύρεσή του. Τεράστια δοκάρια κατρακύλησαν από το πάνω μέρος των τειχών, διαλύοντας κυριολεκτικά τα πλοία του Μάρκελλου. Και ακόμα χειρότερα, μετά το χτύπημα, τα δοκάρια επέστρεφαν εκεί απ' όπου είχαν ξεκινήσει. Συγκρατημένα με σχοινιά, μπορούσαν να ξανασηκωθούν μέχρι την κορυφή του τείχους και να ξαναπέσουν πάνω στα πλοία που θεωρούσαν ότι ήταν ασφαλή.

Οι σκληροτράχηλοι στρατιώτες και ναύτες, που είχαν ακολουθήσει το Μάρκελλο σε όλες του τις εκστρατείες, άρχισαν να τα χάνουν. Ποτέ δεν είχαν συναντήσει τέτοια αντίσταση. Ο μεγαλύτερος Ρωμαίος στρατηγός είχε ηττηθεί μπροστά στα τείχη των Συρακουσών. Ο Μάρκελλος δεν μπορούσε να καταλάβει τι είδους δύναμη προκαλούσε αυτούς τους άθλους.

Αν γνώριζε τις μελέτες στις οποίες είχε αφοσιωθεί ο Αρχιμήδης τα τελευταία χρόνια, όλα θα είχαν γίνει πιο ξεκάθαρα. Το μήκος του μοχλού, τη μάζα που απαιτείται, ό,τι έχει σχέση με την τέχνη των ζυγών, ο Αρχιμήδης το κατέχει πλήρως. Είναι ο μάγος των μοχλών και των ζυγών. Με τη βοήθεια της γεωμετρίας έχει καταγράψει τους νόμους της μηχανικής. Οι Συρακούσιοι παρακολουθούσαν τα κατορθώματα του χωρίς καμιά έκπληξη. Γιατί στην πραγματικότητα όλοι οι υπόλοιποι Συρακούσιοι ήταν το σώμα της παρασκευής του Αρχιμήδη και μία η ψυχή που κινούσε και έστρεφε τα πάντα, και ενώ όλα τα όπλα έμεναν αδρανή, μόνο τα δικά του χρησιμοποιούσε τότε η πόλη και για την άμυνα και για την ασφάλειά της.

Στο τέλος ο Μάρκελλος, καθώς είδε ότι οι Ρωμαίοι ήταν τόσο τρομοκρατημένοι ώστε, αν κάποιο σχοινί ή κάποιο ξύλο φαινόταν να προβάλλει πάνω από το τείχος, μονάχα αυτό βλέποντας φώναζαν πως ο Αρχιμήδης βάζει σε κίνηση κάποια μηχανή εναντίον τους κι έφευγαν πανικόβλητοι, παραιτήθηκε από κάθε μάχη και επίθεση, αναθέτοντας την εξέλιξη της πολιορκίας στον χρόνο. Αυτό που δεν κέρδισε με τα όπλα, ήλπιζε να το κερδίσει με την πείνα. Δύο χρόνια αργότερα, οι Συρακούσες αντιστέκονταν ακόμα.

Όμως το μήκος του τείχους του Διονυσίου, που υπήρξε η σωτηρία τους, έμελλε να γίνει και η καταστροφή τους. Ήταν αδύνατο να εποπτεύσει κανείς ένα τόσο μακρύ τείχος για ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα. Κάποιο βράδυ που η πόλη είχε τη γιορτή της Άρτεμης, και οι Συρακούσιοι το είχαν ρίξει στο πιτό και στη διασκέδαση, μια ομάδα πεινασμένοι προδότες άνοιξαν

μια κακοφουλαγμένη πύλη, στις Επιπολές. Οι Ρωμαίοι όρμησαν στην πόλη. Οι Συρακούσες είχαν πέσει.

Το χάραμα, ο Μάρκελλος κατέβηκε προς τα Εξάπυλα, ενώ οι αξιωματικοί του τον μακάριζαν. Και λέγεται ότι μόλις είδε από πάνω και παρατήρησε καλά την έκταση και την ομορφιά της πόλης, έμεινε για πολύ ώρα δακρυσμένος, από συμπόνια γι' αυτό που επρόκειτο να της συμβεί, καθώς διαισθάνθηκε πώς θα καταντούσε μετά από λίγο με τη λεηλασία του στρατού. Γιατί κανένας από τους αρχηγούς δεν τολμούσε να αντιταχθεί στους στρατιώτες, που ζητούσαν να ωφεληθούν από τη διαρπαγή, ενώ πολλοί, μάλιστα, παρακινούσαν να την κάμουν και να την ισοπεδώσουν. Τέτοια πρόταση ο Μάρκελλος ούτε να την ακούσει δεν ήθελε, αναγκάστηκε όμως παρά τη θέλησή του να τους αφήσει να ωφεληθούν από τη λεηλασία και τους δούλους. Τους ελεύθερους όμως απαγόρευσε να τους αγγίζουν.

Εκείνη την ώρα, ο Αρχιμήδης βρισκόταν στην ακρογιαλιά. Μελετούσε κάτι μόνος του πάνω σ' ένα διάγραμμα και η σκέψη και το βλέμμα του ήταν τόσο απορροφημένα στη θεωρητική του εργασία, ώστε δεν αντιλήφθηκε ούτε την επιδρομή των Ρωμαίων, ούτε την άλωση της πόλης. Ωστόσο, δεν χρειαζόταν να τα αντιληφθεί, γιατί τα είχε προβλέψει εδώ και πολύ καιρό. Όταν ξεκινούσε το βράδυ, λίγο πριν την επιδρομή των Ρωμαίων, τον περίπατό του προς τη θάλασσα, γνώριζε ότι δεν θα γυρνούσε στην πόλη ζωντανός. Ο Αρχιμήδης όμως είχε επιτελέσει το χρέος του απέναντι στην ανθρωπότητα. Κι όταν ξαφνικά στάθηκε ένας στρατιώτης μπροστά του και τον διέταξε να τον ακολουθήσει και να πάνε στον Μάρκελλο, αυτός ούτε σηκώθηκε, ούτε τον κοίταξε. Ήξερε πως οι Ρωμαίοι θα εκμεταλλεύονταν τις γνώσεις του για πολεμικούς σκοπούς. Ήξερε επίσης ότι θα του πρόσφεραν μεγάλες τιμές και αξιώματα για να συνεργαστεί μαζί τους. Αυτός όμως είχε περάσει τα τελευταία χρόνια της ζωής του υπερασπίζοντας την πόλη του. Και τώρα η πόλη του είχε πέσει. Δεν υπήρχε πια πατρίδα γι' αυτόν επάνω στη Γη.

Γι' αυτό, όταν ο στρατιώτης σήκωσε το ξίφος του απειλώντας ότι θα τον σκοτώσει, ο Αρχιμήδης χαμογέλασε στον θάνατο λέγοντας πως οι κύκλοι που είχε χαράξει στην άμμο είχαν γι' αυτόν μεγαλύτερη αξία απ'ο τη ζωή του.

Το ξίφος του λεγεωνάριου, αγγελιαφόρος της οργής, δε συνάντησε στην κάθοδό του παρά ένα άδειο δοχείο, γιατί η ψυχή του Αρχιμήδη, είχε διαβεί συνειδητά το κατώφλι του θανάτου, αναδυόμενη στην αιωνιότητα.

